

Nr 880

Av herr Hedlund m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1962/63, m. m.

(Lika lydande med motion nr 725 i Första kammaren)

Fjolårets beskattningsreform med en väsentlig förskjutning från den direkta till den indirekta beskattningen medförde en skattesänkning på cirka 300 milj. kronor. Vår bedömning vid reformbeslutet var att de möjligheter till skattesänkning, som det statsfinansiella läget måste sägas medge, begränsades av den konjunkturpolitiska situationen. Vi ansåg det dock möjligt med större skattelättnader än vad regeringen föreslog och förordade en ytterligare lättnad med cirka 100 milj. kronor.

Även det konjunkturpolitiska läge, som förelåg i början av innevarande år, manade enligt vår mening till försiktighet i skattesänkingssträvandena. Vår budgetpolitik under innevarande riksdag har liksom tidigare präglats av återhållsamhet i fråga om lättnader och kostnader som det statsfinansiellt räknat finns utrymme för. Motiveringen härför har varit att vidmakthålla den finanspolitiska effekt som fordras för att penningpolitiska och kreditpolitiska lättnader skall kunna komma i fråga. Särskilt sedan en viss förändring inträtt i konjunkturbilden har en allmän penningpolitisk lättnad genom diskontosänkning varit synnerligen angelägen. Av dessa anledningar har vi inte velat förorda några väsentligare finanspolitiska lättnader i nuläget. Bl. a. har de utgiftsökningar som vi föreslagit på vissa poster i budgeten för nästkommande budgetår uppvägs av större besparingar på andra poster i budgeten. Ett visst undantag härifrån får göras för förslagen angående statens övertagande av vissa kommunala kostnader. Dessa belastar formellt nästkommande budget med förhållandevis betydande belopp, men den samhällsekonomiska effekten eller lättnaden i den kommunala beskattningen inträder först längre fram. I övrigt har vi förordat vissa lättnader i både den direkta och indirekta beskattningen på sammanlagt 150—175 milj. kronor på nästkommande budgetår. Avsikten är att dessa till viss del skall träda i kraft den 1 juli innevarande år och till viss del den 1 januari nästa år.

Vid en bedömning av budgetpolitiken på längre sikt måste givetvis effekten av de ovannämnda förslagen beaktas. Enligt vår mening måste också skapas utrymme för en ytterligare höjning av folkpensionerna redan nästa år. Vidare svarar alltjämt kommunerna för betydande utgifter som i princip måste anses böra åvila staten. Det är angeläget att dessa utgifter snarast

möjligt avlyftes kommunerna i syfte att uppnå lättnader i den kommunala beskattningen och en rimligare kostnadsfördelning mellan stat och kommun. Givetvis måste också uppmärksammas andra kostnadskrävande reformer, där skolan och utbildningsområdet över huvud taget framstår som ett framträdande exempel. Dessa bedömningar ger vid handen att utrymmet för omedelbara skattelättnader är förhållandevis begränsat, om inte en rimlig och smidig avvägning mellan finans- och penningpolitiska medel skall äventyras.

Det i finansplanen i januari framlagda förslaget till driftbudget för nästkommande budgetår uppvisade ett överskott på cirka 1,5 miljard kronor. Enligt bedömningen i den nu föreliggande kompletteringspropositionen skall emellertid ifrågavarande driftbudgetöverskott krympa samman till 451 milj. kronor. Anledningen till den kraftiga förändringen synes främst vara att söka i ökade lönekostnader för de statsanställda och vissa konsekvenser i anslutning till kompensationen till kommunerna för inkomstbortfallet vid höjningen av ortsavdragen. Finansministern framhåller i propositionen att man måste räkna med en markerad uppbromsning av statsinkomsternas ökning 1963/64, sammanhängande med eftersläpningen i utbetalning av kommunalskattemedel och efterverkningarna av fjolårets skattereform. Utrymme för skattesänkningar och utgiftsökningar utöver dem som inrymmes i kalkylerna i propositionen skulle enligt finansministern saknas.

Såsom vi framhållit måste försiktighet iakttas i fråga om såväl skattesänkningar som utgiftsökningar. Den bild, som lämnats i kompletteringspropositionen av den statsfinansiella utvecklingen under den närmaste tiden, synes dock alltför pessimistisk. Detta kan särskilt sägas gälla bedömningen av inkomstutvecklingen. Inkomstskatttiteln för nästkommande budgetår upptogs i finansplanen i januari till 7,8 miljarder kronor men har i kompletteringspropositionen uppjusterats till 8,2 miljarder kronor. Höjningen med 400 milj. kronor är tekniskt motiverad, sammanhängande med att förskottet till kommunerna minskats med 420 milj. kronor. Vid bedömningen av skatteunderlaget har finansministern i kompletteringspropositionen liksom tidigare i finansplanen utgått från en stegring av lönesumman under 1962, motsvarande en höjning av mellan 8 och 9 procent. I den reviderade nationalbudgeten räknar man emellertid med att inkomstsumman för löntagare kommer att stiga med ungefär 10 procent under 1962. För början av 1963 räknade finansministern i finansplanen med en höjning av löneinkomsterna på 4 proc., vilken siffra i kompletteringspropositionen höjts till 6 proc. Enligt finansplanen skulle den privata konsumtionen under 1962 stiga med 3,5 proc. I kompletteringspropositionen har denna siffra höjts till 4 proc. Enligt den reviderade nationalbudgeten har man att räkna med en ökning av konsumtionsvolymen med 4 proc. men av konsumtionsvärdet med 9 proc. Det ökade underlag, som sålunda nu måste beräknas vid jämförelse med vad som angavs i finansplanen, har dock inte föranlett finansministern till någon uppjustering av statens inkomster från den direkta och indirekta beskattningen. Det synes oss realistiskt att räkna med att statsinkomsterna 1962/63

blir minst 400 milj. kronor högre än enligt kompletteringspropositionen. Ett driftbudgetöverskott på 800 à 900 milj. kronor förefaller sålunda sannolikt från de gällande utgångspunkterna. Statsfinansiellt bör sålunda visst utrymme finnas för angelägna skattesänkingsreformer.

Reformeringen på skatteområdet måste enligt vår mening avse både allmänna lättnader i beskattningen och särskilda lättnader i syfte att bättre förverkliga den bärkrafts- och rättvisepincip som måste vara bärande för hela skattesystemets konstruktion. Beskattningen drabbar för närvarande de lägre inkomsttagarna i opropotionerligt stor utsträckning. Låginkomsttagarna kan visserligen inte tillgodoses enbart genom åtgärder på beskattningsområdet. Arbetsmarknadspolitiken, lönepolitiken, socialpolitiken etc. spelar givetvis en betydande roll. Detta får emellertid inte undanskymma angelägenheten av att beskattningen användes som ett instrument till låginkomsttagarnas förmån. Särskilt bör uppmärksammas möjligheten att genom socialförsäkringarnas finansiering få en gynnsam effekt i detta avseende. Enligt vår mening bör de grundläggande socialförsäkringsförmånerna helt skattefinansieras, emedan lägre och medelstora inkomsttagare därigenom kan tillgodoses på ett långt bättre sätt än eljest. Vidare vinnes betydande administrativa förenklingar och möjligheter till en smidig konstruktion av den direkta beskattningen. Ett annat område där bärkraftsprincipen inte kan anses förverkligad på ett rimligt sätt utgöres av den kommunala beskattningen. Skillnaderna i utdebitering är alltså mycket stora, och särskilt vad de högre utdebiteringarna beträffar är den kommunala inkomstskatten långt mera tyngande än den statliga inkomstskatten för det stora flertalet medborgare. Enligt vår mening måste de inledande åtgärder som på vårt initiativ vidtagits i fråga om skatteutjämningen fullföljas. De i princip statliga utgifterna måste inom de närmaste åren överföras från kommunerna till staten och även övriga problem rörande kostnads- och kompetensfördelningen uppmärksammas. Sammantaget bör dessa strävanden utmyнна i förverkligandet av den s. k. grundbidragsprincipen, vars syfte är att åstadkomma en likvärdig kostnads- och skattefördelning samtidigt som den kommunala självbestämmanderätten stärkes. Såsom tidigare framhållits från vårt håll kan heller inte de nuvarande ortsavdragen anses slutgiltiga. Målsättningen bör vara ett rimligt skattefritt existensminimum. En höjning av ortsavdragen upp till 5 000 kronor för gifta och 2 500 kronor för ensamstående utan barn bör kunna genomföras inom relativt nära framtid. Jämsides med åtgärder av här nämnda art måste vidtagas åtgärder som till sin ekonomiska omfattning är mindre genomgripande men som ändå måste anses angelägna ur både principiell och praktisk synpunkt. Hit hör t. ex. åtgärder beträffande vissa ensamstående barnförsörjare, småföretagare och mindre företag liksom åtgärder i lokaliserings- och sysselsättningspolitiskt syfte.

Den reviderade nationalbudgeten för år 1962 tecknar en bild av den samhällsekonomiska utvecklingen som tyder på en minskad benägenhet till investeringar inom näringslivet såväl i produktionstillgångar som i lager. Mot

detta står en väsentlig ökning i de offentliga och privata investeringarna och en något mindre ökning av den offentliga och privata konsumtionen och exporten. Produktionen väntas öka i betydande utsträckning om också inte maximalt. Importökningen väntas hålla sig på en nivå, som tillåter jämvikt i bytesbalansen eller t. o. m. en mindre ökning av valutareserven. Årets avtalsmässiga lönehöjningar karakteriseras i den reviderade nationalbudgeten som ovanligt stora och kan förmodas medföra en kostnadsinflation, vilken kan resultera i prisstegringar med åtminstone tre procent utöver omsättningsskattehöjningen.

Mot bakgrund av den ovanligt kraftiga löneglidningen under det senaste året har den starka stegringen av lönerna inte kunnat undgå att slå igenom i höjda priser. Denna utveckling innebär ökade svårigheter för svenskt näringsliv att konkurrera på de internationella marknaderna. I ett skede som i hög grad borde ha karakteriserats av ansträngningar för att underlätta näringslivets anpassning till en gemensam europeisk marknad måste denna utveckling betraktas med olust, i synnerhet som stora ansträngningar att bemästra kostnadsinflationistiska tendenser vidtages i övriga europeiska industriländer. Vårt relativa kostnadsläge kan följaktligen förmodas ha undergått en ur näringslivets synpunkt oförmånlig utveckling. Det förefaller som om inte alla möjligheter hade tillvaratagits att avpassa avtalsrörelserna till den faktiska ekonomiska situationen.

Den omständigheten att vårt lands kraftiga investeringskonjunktur nu ser ut att brytas innebär ett ökat beroende av den internationella utvecklingen, som därmed mera omedelbart kan väntas återspeglad i vårt lands ekonomiska utveckling. En mer eller mindre nationellt betonad kostnadsinflation inger i detta sammanhang särskilda farhågor. Den minskade investeringsbenägenheten inom näringslivet, avsättningssvårigheterna och arbetslösheten på vissa områden gör det motiverat att räkna med en viss konjunkturavmattning. Konjunkturutsikterna bör dock kunna karakteriseras som relativt goda även för den näraliggande framtiden.

Såsom framgått av det anförda måste det samhällsekonomiska utrymmet i fråga om skattelättnader med omedelbar aktualitet anses förhållandevis begränsat. De ytterligare skattelättnader som nu bör vidtagas måste därför inskränkas till en del av ovan berörda fält. Då vi i fråga om den kommunala beskattningen redan framlagt förslag om överförande av vissa utgifter från kommunerna till staten och då en höjning av ortsavdragen trädde i kraft vid början av detta år, bör det befintliga utrymmet utnyttjas för lättnader i fråga om socialförsäkringsavgifterna. Detta spörsmål har berörts i en av oss vid riksdagens början väckt motion. I denna framhölls att målet måste vara en skattefinansiering av de grundläggande socialförsäkringsförmånerna och således en total avveckling av ifrågavarande avgifter. Dessa spörsmål borde närmare övervägas av skatteberedningen. Med hänsyn till att konjunkturläget vid denna tidpunkt var förhållandevis oklart inskränkte sig motionens direkta yrkande till en befrielse från de berörda socialförsäkringsavgifterna för alla medborgare som saknar beskattningsbar in-

komst. Konjunkturbilden kan nu bättre överblickas, och en ytterligare lättning med omedelbar effekt bör därför komma i fråga. Ett fullständigt avskaffande av avgifterna för de grundläggande socialförsäkringsförmånerna medför emellertid ett betydande inkomstbortfall för staten. En sådan reform skulle visserligen inte få full effekt för nästkommande budgetår, men för det därpå följande budgetåret kan som exempel nämnas att enbart avskaffande av folkpensionsavgiften — inbegripet avdragsrättens effekt — skulle medföra ett inkomstbortfall på i runt tal 1 100 milj. kronor. Ett så stort inkomstbortfall kan inte anses samhällsekonomiskt säkerställt. Lättnaden bör därför gälla en del av ifrågavarande avgifter. Vi förordar att folkpensionsavgiften från och med den 1 januari 1963 uttages på den till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomsten och i övrigt enligt nu gällande regler, d. v. s. med 4 procent och högst 600 kronor. För första beskattningsåret uppgår en sådan lättning till sammanlagt ca 340 milj. kronor, men på grund av tidpunkten för ikraftträdandet utgör inkomstbortfallet nästkommande budgetår ett avsevärt lägre belopp, nämligen ca 110 milj. kronor. Effekten för medborgarna blir sålunda, att de som ej uppnår beskattningsbar inkomst helt befrias från avgiften och att alla som har beskattningsbar inkomst men vars taxerade inkomst ej överstiger 15 000 kronor helt kan tillgodogöra sig lättnaden. I högre inkomstlägen minskas lättnaden successivt och upphör för gifta vid en taxerad inkomst på ca 20 000 kronor och för ogifta vid en taxerad inkomst på ca 17 500 kronor. En sådan lättning, med tyngdpunkten helt förlagd till lägre och vanliga inkomsttagare, är enligt vår mening väl motiverad.

Det synes lämpligt att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om framläggande av förslag och vidtagande av de åtgärder i övrigt som föranledes av vad som här anförts.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställes,

att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 150 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt framläggande av förslag, i erforderlig omfattning till innevarande års höstriktsdag, rörande skattelättnad och omfördelning av skattetrycket i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 15 maj 1962

Gunnar Hedlund

Lars Eliasson

Nils G. Hansson

i Sundborn

i Skegrie

S. G. W. Wahlund

Per Svensson

Sven Vigelsbo

i Stenkyrka

Gustaf Svensson

Harald Larsson

i Vä

i Hedenäset